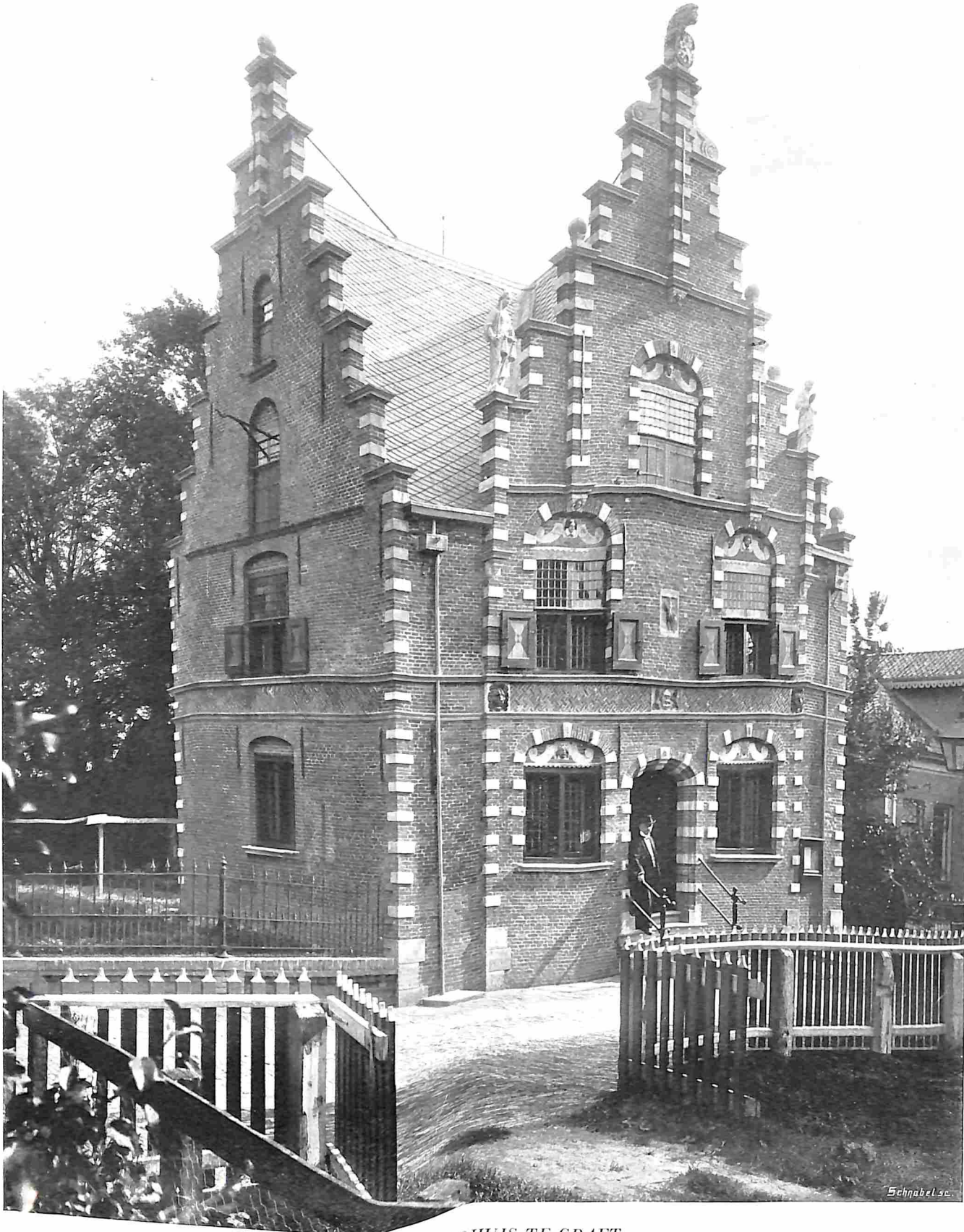

BUITEN

29^E JAARGANG N°. 31

ZATERDAG 3 AUGUSTUS 1935

HET RAADHUIS TE GRAFT
(BIJ HET ARTIKEL: "NEDERLANDSCHE STADHUIZEN")

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE REVOLUTIONAIR, DOOR PEARL S. BUCK (2)	BLZ. 362—363
MIDZOMERTIJD (GEÏLL.), DOOR M. BARENDRECHT—	
HOEN	BLZ. 364—366
NEDERLANDSCHE STADHUIZEN (GEÏLL.), DOOR Dr.	
H. E. VAN GELDER (III)	BLZ. 361. 366—369
HERINNERINGEN UIT HET VERRE OOSTEN, (OVER	
DROOGTE EN REGEN), DOOR H. C. T. Z.	BLZ. 368—370
DE OMROEPER VAN HET BOSCH (GEÏLL.), DOOR R. J.	
DE STOPPELAAR	BLZ. 370—371
AAN DEN RAND DER GROOTE STAD (GEÏLL.), DOOR	
F. KOSTER	BLZ. 371—372

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De revolutionair

2)

DOOR PEARL S. BUCK

EENS op een dag kwam hij, zooals hij gewoon was, door de straat van den Tempel van Confusius, en hier stond een jongeman met luider stem op een kist te spreken. Hij was nog heel jong, had een bleek gezicht en droeg een lange, zwarte jas. Hij gesticuleerde met zijn magere kinderhanden en zijn oogen zwierven heen en weer over de hoofden van het volk, dat om hem heen stond. Wang Lung zei in zichzelf, dat hij moe was en daarom hij deze nieuwe verschijning zou stilhouden. Hij ging op zijn stok zitten en veegde zijn gezicht af met den handdoek, die aan zijn gordel hing.

Eerst begreep hij niet, waar de jongeman allemaal over sprak. Hij verwachtte iets te hooren over keizers en republieken, maar in plaats daarvan sprak de ander over vreemdelingen. Hij had een dunne stem, die piepte, wanneer hij luid sprak, en hij riep: „Ze hebben ons gedood en ons vertreden. Ze zijn imperialisten — roovers van allerlei naties!”

Wang Lung luisterde verbaasd. Hij had het eigenlijk altijd wel aardig gevonden, naar hen te kijken, want ze waren iets vreemds om te zien en hij kon over dat wonder in zijn dorp spreken. Maar wat voor soort menschen zij eigenlijk waren — die gedachte was nog nooit in zijn brein opgekomen. En ook nu voelde hij geen bijzondere belangstelling daarvoor en zocht dus naar zijn kleine bamboe-pijp. In elk geval wilde hij een paar trekjes doen vóór hij weer verder ging. En toen hoorde hij den jongen man roepen:

„Deze rijkdommen zijn de onze. Huizen en land en goud en zilver, die zij van ons afgenomen hebben. Zij leven als koningen, terwijl wij hun slaven zijn. Stoomwagens en muziek-machines, kleren van blauw en rood en geel satijn — als koningen! Weg met de kapitalisten! Duizend maal duizend jaar voor de Revolutie, wanneer de armen rijk en de rijken arm zullen worden!”

Wang Lung sprong op en nam de pijp nit zijn mond. De armen werden rijk? Weer? Hij kwam naast den jongeman staan en vroeg op eenigszins gemelijken en tegelijk verlegen toon:

„Heer, wanneer zal dat gebeuren?”

Fel keerde de jongen zich om, de starende oogen op hem gericht, en antwoordde:

„Nu. Nu! Wanneer de revolutionairen de stad binnenkomen, is alles van jou. Neem wat je wilt. Kameraad, ben je een revolutionair?”

„Ik heet ‚Wang de Revolutionair’”, antwoordde Wang Lung eenvoudig.

Maar de jongeman luisterde niet naar hem. Weer schreeuwde hij:

„Weg met de kapitalisten, weg met de vreemdelingen, weg met den godsdienst, weg met het imperialisme! Duizend maal duizend jaar voor de Revolutie, wanneer de armen rijk en de rijken arm worden!”

Toen Wang Lung deze woorden hoorde, wist hij plotseling wat revolutie beteekende. Kapitalisme, imperialisme, godsdienst, deze woorden beteekenden niets, maar hij begreep, dat de armen rijk en de rijken arm zouden worden. Dan was hij een revolutionair!

Hij staarde den jongen man aan en terwijl hij zoo stond, verscheen er plotseling een politieagent, de bajonet op het geweer, die hij, vóór iemand er iets van begreep, tegen den rug van den jongeling zette. „Vooruit dan, naar de gevangenis, jij jonge revolutionair”, zei hij op luiden, barschen toon. „en laten we dan eens zien, hoe gauw je rijk wordt!” De jonge man werd plotseling een gele geest, kwam zonder een woord te zeggen van zijn kist af en liep mee, terwijl de politieagent hem zachtjes met de bajonet opporde. De menigte verdween als sneeuw voor de zon en Wang Lung, hevig ontsteld en verward, nam zijn manden op en draafde naar de markt.

Hij was erg geschrokken en zei den heelen dag tegen niemand een woord. Dien avond spande hij, in plaats van over een kop groene thee in slaap te vallen, zijn buffel voor den ploeg en ploegde zijn aardappelveld tot de maan achter de wilgen gedaald was en hij de voren niet langer kon zien.

Den volgenden morgen stond hij vroeg op om naar de markt te gaan. Toen hij de stadspoorten naderde, zag hij, dat er kort tevoren groote strooken papier, bedekt met schriftteekens, op geplakt waren. Hij staarde er eenige oogenblikken naar, terwijl hij zich afvroeg, wat zij konden beteekenen, maar aangezien hij zijn heele leven lang geen letter had kunnen lezen, kon hij er niets uit opmaken. Ten laatste vroeg hij aan een bejaarden voorbijganger ze voor hem te lezen, daar hij aan diens hoornen bril en langzamen gang zag, dat hij een man van ontwikkeling was. De geleerde bleef staan en las elk woord zorgvuldig en Wang Lung wachtte geduldig, ofschoon de zon al hooger en hooger rees, tot haar stralen tot in de diepe boog van de poort zelve kropen. Eindelijk wendde de oude man zich tot Wang en zei:

„Deze woorden hebben op anderen betrekking dan op u, arme vriend. Zij deelen mede, dat er revolutionairen in de stad gevonden en onthoofd zijn”.

„Onthoofd?” hijgde Wang Lung.

„Ja zeker”, antwoordde de geleerde en keek heel diepzinnig. „En verder staat er, dat als u naar de Brug der Drie Zusters gaat, u hun hoofden daar op een rij zult zien. Onze Gouverneur wil hier niet van die Kantonnesche rebellen hebben”. En de geleerde links naar rechts zwaaide.

Wang Lung keek, ellendig van angst, naar de krullen der schriftteekens. Heette hij niet „Wang

de Revolutionair?" Hij vervloekte de blauwe jas, die hem daaraan geholpen had. Zijn verlangen naar rijkdom was totaal vergeten en een vreeselijke af-schuw dreef zijn beenen in de richting van de Brug der Drie Zusters. Hij liet zijn manden in den heet-water-winkel van een neef in den achtsten graad van zijn moeders kant en ging naar de brug, die een mijl ver weg lag, ofschoon hij eigenlijk geen tijd had, daar zijn groenten in de felle hitte zouden uitdrogen.

Hij zag, dat hetgeen de oude geleerde gezegd had waar was. Daar bij de brug, op zeven bamboe stokken, waren zeven bloedende hoofden, hoofden met een franje van zwart haar, dat over doffe, half gesloten oogen hing. Toen hij scherper naar één hoofd keek, zag Wang Lung, terwijl een hevige schrik hem om het hart sloeg, dat dit het hoofd was van den jongeman, naar wien hij den vorigen dag geluisterd had. Het waren trouwens alle hoofden van jonge mannen.

Hier bij de brug stond een joelende menigte. Een oude man met afgebroken tanden spuwde op den grond en riep uit: „Daar zie je, wat er met revolutionairen gebeurt!”

Wang schrok op bij het woord. Revolutionairen? Veronderstel, dat een van zijn kennissen voorbijkwam en hem toeriep, zooals bekenden meermalen deden: „Hé, Wang de Revolutionair! Heb je gegeten?" Het was een nietszeggende groet, die op andere dagen niets, vandaag alles beteekende. Hij haastte zich weg.

Den eerstkomenden tijd werkte hij heel hard en sprak weinig. Hij klaagde zelfs niet tegen zijn vrouw, zoodat zij tenslotte ongerust naar den blinden dorps-waarzegger ging om te vragen, of haar echtgenoot ziek zou worden. De heele zaak was echter, dat Wang Lung voortdurend in zijn verbeelding een achtste hoofd naast de zeven andere zag hangen bij de Brug der Drie Zusters. 's Avonds, wanneer hij niet langer werken kon, zag hij heel duidelijk zijn eigen doode hoofd met half gesloten oogen en vertrokken grijze lippen. Toen zijn neef in den derden graad de deur voorbijkwam en vrolijk riep: „Wat heeft Wang de Revolutionair vandaag in de stad gehoord?" liep Wang Lung met groote passen naar de deur en vervloekte hem voor duizend jaar en wilde niet luisteren naar de verbaasde woorden van den ander. Het elendigste was dat hij onmogelijk een woord tegen iemand anders kon zeggen over zijn vrees. Hierover te spreken zou hetzelfde geweest zijn als het mes uit te noodigen bij zijn nek te komen.

Van dien dag af haatte hij alles. Hij haatte het land, dat zijn leven opat en steeds meer inspanning vereischte. Hij haatte zijn buurlieden, wien hij zijn vrees niet kon uitleggen; hij verachtte de dorpelingen, die niet kon blijven zooals hun voorouders geweest waren, gekleed in ruwe katoen en eeuwig weest waren. Hij haatte de stad met haar bruine rijst etend. Hij haatte de stad met haar straten vol onverschillige, nietsdoende menschen.

Naarmate zijn haat groter werd, werd zijn vrees minder. Hij vernam niets meer van revoluties en dit maakte hem nog boozter, omdat hij nu geen wijze zag, waarop de armen rijk konden worden. Hij dacht over de rijken na en haatte hen. Hij wist, hoe die rijken waren. Eens per jaar ging hij zijn eerbied betuigen bij de voornamen in het dorp, zooals gewoonte was en daar zag hij satijnen gordijnen bij de deuren en satijnen kussens in gebeeldhouwde stoelen. Zelfs de bedienden waren gekleed in zijde. Hij had zijn leven lang nooit zijde aangeraakt, behalve eens stilletjes in

een stoffenwinkel, om te weten hoe zacht ze was.

En de vreemdelingen — de jongeman had gezegd, dat zij het rijkst van allen waren. Soms hoorde hij nu over hen in de theehuizen. Zij zaten op stoelen van goud en aten aan tafels van zilver. Zij liepen even achteloos over groote strooken fluweel als hij over het wilde gras naast den weg liep. Op hun bedden lagen brocaten dekkleden, waarop juweelen geborduurd waren. Wat een rijkdommen! Hij begon de vreemdelingen meer dan wat ook te haten, omdat het verkeerd was, dat vreemdelingen als koningen zouden leven, zolang er nog één Chinees zoo arm als hij. Eerst had hij alleen maar gewild dat de armen rijk werden, maar, denkend aan alle ongerechtigheden, die hij verduurde, verlangde hij nu even vurig, dat de rijken arm zouden worden.

Voortdurend peinsde hij over al deze dingen en begon minder hard te werken. Daar hij niet gewoon was aan veel piekeren, was het hem onmogelijk te schoffelen en tegelijk te denken. Hij was daarom gedwongen op te houden, wanneer zijn gedachten hem te veel werden. En daar hij per dag minder arbeid verrichtte dan vroeger, werd hij al armer en armer, tot zijn vrouw hem toeriep:

„Ik weet niet, waar we het katoen-vulsel voor onze winterkleeren vandaan moeten halen! We zullen onze lichamen niet tegelijk van binnen kunnen voeden en van buiten kleeden". Deze woorden maakten hem zóó boos, dat hij knarsetandde, zonder te weten, waarom.

Op een dag, dat hij heel zwaarmoedig was, wierp hij zijn manden onverschillig neer bij een theehuis en besloot dien dag niet te werken, wat er ook van kwam, aangezien al zijn arbeid hem niet dichtter bij rijkdom bracht. Hij ging zitten aan het tafeltje dat het dichtst bij de deur stond en bestelde een kop thee. Er zat nog een andere man aan het tafeltje, een jongeman in een lange, zwartkatoenen jas, met kortgeknipt, recht boven het voorhoofd opgeborsteld haar. Toen Wang Lung het voorhoofd met zijn handdoek afveegde, keek hij hem aan en zei zachtjes: „Je werkt te hard, kameraad”.

„Dat doe ik zeker, heer”, antwoordde Wang Lung met een zucht en trok de oude grijze jas, die hij van de warmte uitgedaan had, over zijn schouders. „Maar wat kan ik er aan doen? Rijst is nu eenmaal rijst en met een huis vol vrouwen valt het vleesch me van de beenderen bij het dagelijksche zwoegen”.

„Je bent arm, bitter arm”, fluisterde de jongeman, naar hem overbuigend, „en je behoort rijk te zijn”.

Wang Lung schudde het hoofd. Hij wilde zich niet weer opnieuw verontrusten met dat woord „rijk” in den mond van dien jongeman. Hij schonk zich een kop thee in en slurpte er luid van, blij, dat de drank zoo warm was, nu zijn lichaam snel afkoelde.

„Je werkt en verhongert, terwijl anderen genieten en eten”, ging de jongeman voort.

„Dat is waar”, zei Wang Lung plotseling.

„Je bent een goed mensch en verdient veel meer dan zij te hebben”.

Wang Lung schudde het hoofd weer en glimlachte.

„Ja, dat is zoo”, hield de jongeman vol. „Ik kan dat aan je eerlijk gezicht zien. Sta mij toe, dat ik je nog eens thee inschenk”. Hij stond op en schonk Wang Lung's kom vol, even hoffelijk, alsof diens jas heel en nieuw geweest was.

(Wordt vervolgd)

THIJM

MARJOLEIN

MIDZOMERTIJD

DOOR M. BARENDRECHT—HOEN

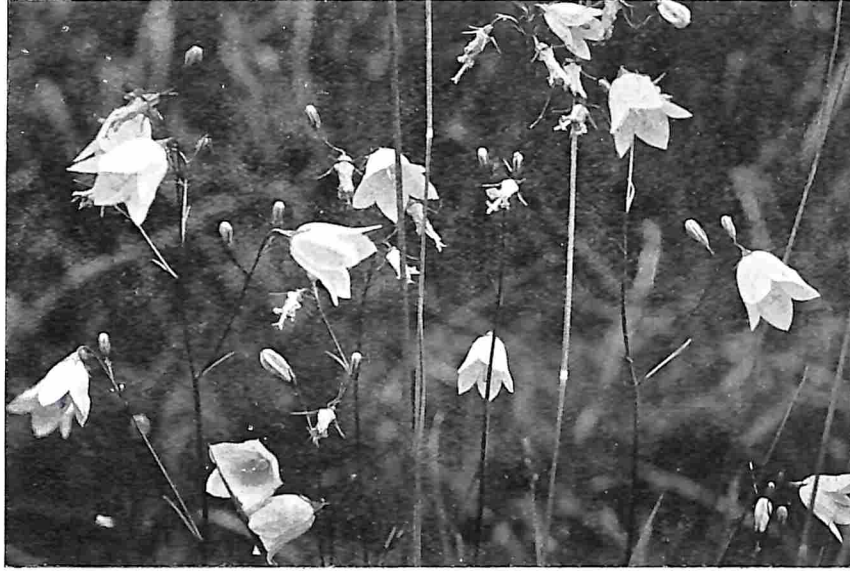
DE langste dag is lang voorbij, het is volle zomer geworden. Duidelijk is het merkbaar aan alles wat er buiten groeit en bloeit. Het prille, het aarzelend openbloeien van knop tot bloem is voorbij, in de hitte gaat het verwelken snel, maar in sneller tempo wordt het verlepte weer aangevuld. Volg de klaprozen en de slaapmutsjes, de Escholtzia's, in de tuinen, zie hoe 's morgens met een rukje het kelkje van de bloem afspringt en hoe snel dat felle rood en oranje weer verdwijnt. Volg ook de rozen in de trossen en zie hoe op warme dagen de bloembladen uit de knoppen barsten en hoe ze achtereenvolgens weer even snel de geurige blaadjes laten vallen. ☼ Het groen van alle boomen, alle planten heeft een donkere, vaste tint gekregen, waardoor de zonnestralen zoo makkelijk niet meer heendringen en ongezien rijpen tusschen het loof de vruchten. Het wordt nu de tijd van stilstand, van voltooiing der lente- en vroegzomerbeloften. Strak blauw, vaak wolkenloos is de lucht; aan den horizon is niets te lezen, geen koppen, geen schapewolkjes, teer en onnoozel, en even stil en bewegenloos is het in de natuur. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er totaal niets gebeurt, want iederen dag gaan er nog knoppen open, vliegen vogels om ons huis, maar de spanning is uit dit zomerleven verdwenen. De meeste vogels hebben jongen gehad, maken soms al aanstalten tot vertrekken en het aantal planten dat nu nog in bloei moet komen, is uiterst gering. Slechts bij de insecten is nog leven en vertier, op het zandpaadje zitten nog altijd de mierenleeuwen in hun kluitje op „buit” te wachten, poppen komen, nog uit en sprinkhanen maken hun verschillende vervellingsstadia door en hippen in alle formaten door de hei. Maar dit leven der kleine wezens trekt de aandacht niet en kan geen verandering brengen in de zomersfeer der natuur. Het is de stille tijd, die, ondanks opkomende donderbuien, zonder beweging is. Lente is een komen, herfst is een gaan, maar de zomer ligt als een groote rust tusschen beide in. Het is een tijd die zijn eigen charme heeft, maar deze dringt zich niet op en wil gevonden worden. Ze ligt in het rustig, langdurig staan bloeien van vele planten, want zomerplanten komen niet als lentebloeiërs snel uit den grond om spoedig in bloei te raken en even spoedig weer te verdwijnen. Zomerbloeiërs blijven, blijven dikwijls een maand of nog langer met bloemen prijken en pas tegen den tijd dat er in de rust van den zomer verandering gaat komen, gaan ze verdwijnen. ☼ Het zijn er heel wat, die de wegen, de dijken, de slootranden en boschkanten bedekken en in sommige deelen van ons land vormen zij het hoogtepunt van het jaar. Zoo staan bijvoorbeeld

langs de hellingen der holle wegen in Zuid-Limburg de zomerbloeiërs zóó dicht opeen, dat de kleuren hier boven het groen uitblinken. De marjolein met haar vuilrose, wollige bloemen, de Knautia, uit wier bloemen de bijen lilabepoederd te voorschijn komen, de Verbena met haar ijle bloempluimen, de witte wortelbloemen met de paar granaatroode bloemetjes in het midden en de groote plekken thijm, ze maken den warmen, hollen weg tot een genot voor den toerist, die, als de begroeiing zoo weelderig niet was, zou mopperen over de gloeiende hitte welke hier meestal heerscht. ☼ Vooral de schermbloemen trekken midden in den zomer de aandacht, hoewel het Fluitekruid als lentebloeiërs ook zijn aandeel eischt. Het zijn de uitgespreide bloemschermen, die druk bezocht worden door bonte zweefvliegen,

HEGGEWINDE

wespjes en kevers. Naderen wij heel voorzichtig zoo'n rijkbloeiende schermbloem, dan kan met een plotseling suizen de heele troep uit elkaar vliegen, maar blijven we een poosje wachten, dan komt de een na de ander wel weer terug. Zeer zeker zal men hier in den zomer *Vespa rufa* aantreffen, met bruinroode banden over zijn achterlijf. Ook zweefvliegen in allerlei soorten kunnen wij hier vangen en het is de moeite waard eens een tijdlang na te gaan wat hier al zoo op bezoek komt. De schermen, die een tijdlang in vollen bloei staan, zijn door het talrijke insectenbezoek verzekerd van zaadvorming. De vijf meeldradjes prijken in iedere bloem na elkaar, daarna pas de twee stempels, zoodat ook altijd kruisbestuiving plaats heeft. Vooral aan de vruchtjes herkent men de bloemen. In de slooten staan tot September de Watereppe en het Torkruid met zijn holle bladstelen, langs dijken en wegen de Engelwortel en Pastinaak, de Bereklaauw

GRASKLOKJES

en de gevlekte scheerling. ☼ Een andere zomerbloeiër bij uitnemendheid is de Thijm met zijn rose tot violette bloemetjes, groeiend op droge, zandige plaatsen. We zullen dit aardige plantje, eigenlijk is het een struikje, nogal eens in allerlei formaat aantreffen, er zijn namelijk heel kleine, bijna kruipende plantjes onder en ook hoogere; tevens zullen we dan waarschijnlijk wel bloemen met en zonder meeldraden ontdekken, andere met of zonder stamper en weer andere, die heel gewoon zijn. Deze Thijm is ook een uiterst geschikte plant om in eigen tuin verder te kweken, daar zij in den rotstuin als bodembedekking uitstekend dienst kan doen. ☼ Overal waar de Thijm staat te geuren, zullen we ook de mooie grasklokjes vinden, het kleine, gewone *Campanula*atje, dat van Juli tot October op zandige grond staat te bloeien. Door zijn smalle bladeren is het van alle andere klokjes direct te herkennen; de voorjaarsbladeren echter, die het rozetje vormen, zijn rond. In Limburg vooral vindt men ook de andere *Campanula*'s, het voorjaars klokje tusschen het kreupelhout en het Ranzelklokje, dat op het eerste gezicht wel wat op het grasklokje lijkt. Dan kent ieder natuurlijk ook het kleine zandblauwtje, *Jasione montana*, dat velen voor een *Composit* houden en op het bouwland, waar

het koren is gemaaid, kunnen we dikwijls de paarse sterren met het witte hartje van het Spiegelklokje ontdekken. ☼ Tot de zomerplanten bij uitnemendheid behooren ook de leeuwenbekjes, het gewone gele vlasbekje, in wier lange spoor de honing wordt bewaard. Donkerder oranje vlekken liggen vlak voor de opening „om de honing aan te wijzen” meende men vroeger, maar of al die zoogenaamde honingmerken der bloemen werkelijk het insect, dat de bloem bezoekt, van dienst zijn, valt te betwijfelen.

☼ In de bosschen bloeit nu de onoogelijke hengel, een armoedig plantje, welks stengel, bloem en bladeren den indruk wekken dat ze ondervoed zijn. Deze plant is bijna de eenige die midden in den zomer nog in het bosch bloeit en in het donker kan men ook geen stralende bloemen aan forse planten verwachten. ☼ Ook de winde, de heggewinde met zijn groote witte bloemen en de kleine akkerwinde met de roode strepen in de bloemklok

zijn echte planten van den zomer. Als de haagwinde in onze heg groeit, kunnen wij genieten van de prachtige witte klokken, die weliswaar heel kort bloeien,

VELDDOORNDISTEL

maar die dan direct weer door een nieuwe worden opgevolgd. Ze worden bezocht door insecten met een zeer lange tong, want de honing ligt diep en moet worden bereikt door openingen tusschen de meeldraden. Ze worden o.a. bezocht door de windepilstaart en in den herfst kunnen wij vaak de vreemde rups vinden, die zich dan in de aarde gaat verpoppen. ☼ Aan waterkanten, waar over het algemeen de planten later in bloei komen, is het

de Valeriaan die de aandacht trekt. Zijn rose bloemen, die in platte tuilen staan, steken prachtig af tegen de blauwe zomerlucht en daar hij altijd in vrij groote hoeveelheden voorkomt, is dit een echte plant van den midzomertijd. Zoo is het ook met de Marjolein, de Knautia en het Walstroo, dat met zijn liggende stengels en ontelbare bloemen overal de gaatjes opvult. Dan zijn er nog de Malve met zijn grappige goudschekeasachtige vruchtjes en het Hertshooi, het St. Janskruid, dat vroeger aanleiding gaf tot allerlei fabeltjes en legenden. Natuurlijk beginnen eind Juli ook de distels en het Boerenwormkruid met zijn talrijke gele knoopjes, dat hier en daar de wegen als met een breed geel lint omboort. Maar

RUIGKLOKJE

NEDERLANDSCHE STADHUIZEN

DOOR DR. H. E. VAN GELDER

(III. *Vervolg van het nr. van 13 Juli*)

MAAR van alle kleine stads-raadhuisen spant er één in Friesland de kroon, dat van het stedeke Bolsward, dat trotsch op zijn welvaart en rijkdom in 1614 besloot het in 1474 gebouwde raadhuis af te breken en door een nieuw te vervangen. In 1615 zou de stad haar negenhonderdjarig bestaan vieren, — men geloofde toen nog aan een dergelijken ouderdom! — en men hoopte, dat waardig te gedenken. Maar men was een jaar te laat klaar en de gevelsteen vermeldt dus, dat Magistraat en Burgerij het stadhuis met waag en koopliedenbeurs tot op de grondslagen hebben afgebroken en het in het 901ste jaar van de stichting der stad in de tegenwoordige grootte sierlijk hebben herbouwd. Gelijkstraats ligt de waag en de beurs; met een hooge stoep — in de achttiende eeuw (1765) vernieuwd en van sierlijke hoeklantarens voorzien — bereikt men de verdieping, waar de recht- en raadzaal lagen. ☞ Het gebouw, dat 18 Meter breed is en 30 Meter lang, ligt op den hoek van de Marktstraat, zoodat zij- en voor-gevel uitstekend uitkomen en de tamelijk hooge toren, die midden uit het dak oprijst, zijn volle werking heeft. Niet alleen dat een mooie verdeling van zandsteen en baksteen levendigheid aan de gevels bijzet, ook doet dat de toepassing van weelderige versieringsmotieven, waaronder de gemetselde Gothische muurzuilen naast de vensters in de eerste plaats opvallen, omdat zij de gevels op ongewoon sterke manier geleden. In onderdeelen als deze doet de bouw aan den invloed van Hendrik de Keyser denken, en daarom heeft men

als deze bloeien, naderen wij al den herfst. Ze hooren eigenlijk niet meer bij den stillen zomertijd, maar juist omdat ze dikwijls tot eind October nog doorbloeien, de distels dan nog staan te pluizen, spreken ze van den tijd van heengaan, van een afsluiten van den jaargetijdencyclus. Maar daarvoor is het nu nog te vroeg. We willen voor het midden September is nog niet denken aan den herfst, want de zomer was daarvoor te kort.

welen van diens leerlingen. Pieter Adriaans van Sexbierum als den bouwmeester aangewezen. Maar in andere deelen, zoo als bijvoorbeeld in den toren, wijkt de bouwmeester toch ook weer zeer af van den trant van den beroemden Amsterdammer. ☞ Buitengewoon veel werk is gemaakt van den hoofdingang; niet slechts is de deuromlijsting rijk door beeldhouwornament en wordt zij geaccentueerd door twee met loofslinger omwonden kolommen, maar bovendien is erboven een viertal beelden aangebracht: Geloof en Hoop zittend ter weerszijden van een nis, waarboven de Liefde staat en in de nis is een zeer fraaie geblinddoekte gerechtigheid: „Discite Justitiam Moniti — Et Non Temnere Divos” zegt de spreker erboven. ☞ Treedt men het gebouw binnen, dan zal men de Raadzaal, oudtijds Rechtzaal, nog in haar oude karakter vinden. Vierkant, 9 bij 9 Meter groot, met moer- en kinderbalken, met witgepleisterde muren en groote schouw, met haar rijkbetimmerden ingang, waarboven de groote oude tinnen stadskannen staan opgesteld, doet zij de 17de eeuw herleven. Ook door het groote bord boven de schouw, waarop de vrome voorouders de vermaning van Koning Josaphat aan de rechters lieten schilderen: „Siet toe wat ghij doet, want ghij hout het gherechte niet den menschen maer den Heere, ende Hij is met Ulieden in t gherichte”, enzoovort, besluitend met de woorden: „Salus Populi Suprema Lex”. ☞ Hebben wij — ook om sterk den indruk te doen gevoelen van het feit, dat de nieuwe welvaart en haast onbegrijpelijke ontwikkeling, welke de jonge krachtige Republiek beleefde, tot een allerwege ophloeiende bouwkunst leidde, die zich niet alleen in den particulieren bouw uitte, maar die vooral ook door menige openbare opdracht zich manifesteeren kon, — hebben wij daarom vooral aan de kleinere steden en dorpen aandacht gewijd, waar dat nieuwe leven meer onverwacht en des te merkwaardiger is, daardoor moet niet worden voorbijgezien, wat in de grootere steden gebeurde. Voor zover althans nu nog te aanschouwen valt wat toen ontstond: Rotterdam en Hoorn bijvoorbeeld braken hunne oude stadhuisen later af; de laatste stad bestemde toen het fraaie Sint Jans Gasthuis voor huisvesting van het stadsbestuur; dit verklaart het voorkomen van de gasthuisemblemen, die nu nog naast het stadswapen den gevel versieren, maar ook waarom deze het echte stadhuiskarakter mist. ☞ In de eerste plaats komt dan Leiden. Het vijftiende-eeuwsche Raadhuis¹⁾ had tijdens het beleg zeer veel te lijden gehad en nadat men reeds terstond 1573—75 den hovenbouw van den raadhuisstoren vernieuwd had, — omdat men als het ware het symbool van stadsvrijheid zoo spoedig mogelijk zich boven de stad moest zien verheffen, — kon men ook twintig

1) Het oudste was in 1181 door een buskruitontploffing vernield.

BOERENWORMKRUID

jaar later, in 1597, tot de vernieuwing van het eigenlijke raadhuis besluiten. Het ging bij die vernieuwing om het steenen stoep, die naar den hoofdingang voerde en daar tot de jaarmarkten de meest kostbare voorwerpen werden te koop aangeboden. ☞ Die hoofdingang is van een aan het overdadige grenzenden rijkdom, vooral door den trapgevel ondanks de wijzigingen in de stoep in 1641 gebracht — is blijven uitmaken. Er naast stonden de beelden van Vrede en Gerechtigheid, terwijl in den hoogen top gebeiteld was: „Bewaert Heer Hollandt — En Saliecht Leyden”. ☞ Men heeft lang gemeend in dezen gevel het werk van den Haarlenschen bouwmeester Lieven de Key te moeten herkennen en verwantschap gezocht met diens eenige jaren later gebouwde Vleeschhal te Haarlem. Het is echter gebleken, dat de ontwerper de uit Bremen afkomstige architect Luder van Bentheim¹⁾ is geweest, sterk door Vredeman de Vries beïnvloed en op zijn beurt ontegenzeggelijk weder van betekenis voor den arbeid van de Key, die zich uit zijn aanvankelijk sterk classicistischen trant tot den „moderneren”

stijl ontwikkelde, waarvan hij met Hendrik de Keyser de meest begaafde vertegenwoordiger werd. ☞ Reeds in het eerste decennium der 17de eeuw werd de gevel ter rechterzijde ten behoeve van de Vierschaar van Rijnland over een breedte van 8 kruiskozijnen verlengd, terwijl in 1635 en 1662 ook aan de andere zijde werd aangebouwd. Daardoor werden de verhoudingen, die bij het oorspronkelijke gebouw weloverwogen waren, tamelijk ongunstig; de 76 Meter lange gevel leek nu veel te laag²⁾. ☞ Het geval demonstreert de groote moeilijkheid van vergrooingen of vernieuwingen aan kunstvoortbrengselen van anderen, zelfs voor architecten van groote bekwaamheden. Wil men nog een voorbeeld, dan zie men naar Delfts raadhuis, voor welks verbouwing in 1618 niemand minder dan Hendrik de Keyser het ontwerp heeft gemaakt. De uitvoering, die tot den voorgevel beperkt gebleven is, is anders uitgevallen dan het ontwerp, dat blijkbaar niet in alle opzichten met bestaande en te sparen toestanden rekening hield. Er zijn dus voor den aandachtigen beschouwer minder gelukkige oplossingen te vinden. Maar dit neemt niet weg, dat in één, — en in een zeer belangrijk opzicht, — de Keyser een voortreffelijke aansluiting heeft gevonden, en dat is die van den nieuwen gevel aan de oude

veertiende-eeuwsche Delftsche Belfort, die, — eenig overblijfsel van het in 1536 verbrande raadhuis, — nu midden uit het gebouw rijst en ermede een prachtig geheel maakt. De Delftsche markt met zijn Nieuwe Kerk ter eene en zijn Stadhuis ter andere zijde is door beider mooie verhoudingen een der fraaiste pleinen van ons land. ☞ Als regelmaat aan dit effect deel heeft, dan biedt Haarlens raadhuis wel het grootst denkbare contrast. Gelegen aan een hoogst onregelmatig plein, dat met den oorspronkelijk vrij nauwen hof van de groote Sint Bavo-kerk min of meer scheef is aaneengegroeid, bestaat het Haarlensche raadhuis uit een agglomeraat van gebouwen, welker bouwperiodes ver uit elkaar liggen en welker aansluiting daardoor bijzonder moeilijk is. En toch — als wij een tekening van den voor de schoonheden der architectuur meest gevoeligen onder onze oude schilders, van Pieter Saenredam, bedoel ik, bezien, waarin hij ons dat complex van gebouwen geeft, zooals hij dat in 1630 zag, dan is er toch een bijzondere bekoring aan

1) Hij verbouwde eenige jaren later het Bremer raadhuis. 2) Maar Leidens raadhuisgevel behoort voor velen reeds tot het verleden! Sedert in 1929 een felle brand het Raadhuis verwoestte, staat wat er van den gevel gespaard is achter schuttingen opgepakt; toch hopen wij hem te zien herleven, als eerlang, bij den nieuwen raadhuisbouw, dank zij de piëteitvolle oplossing door den architect Blaauw gevonden, de oude gevel ook het nieuwe raadhuis sieren zal.

STOEPGEDEELTE VAN HET IN FEBRUARI 1929 AFGEBRANDE LEIDSCHE STADHUIS

die huizengroep. Links het oudste, in zijn oorsprong 13de eeuwse gedeelte: eigenlijk maar alleen één heel groote zaal, die wij nog in al haar eerwaardigheid bewonderen kunnen en die oorspronkelijk de feestzaal was van de Graven van Holland, in 1287 door Floris V aan de stad tot raadzaal geschonken toen het nieuwe kasteel in den Haag was voltooid. De voor- en aanbouwen uit lateren tijd werden afgesloten door een grootscher en meer zelfstandig bouwwerk aan de Zijlstraat, door L. de Key ontworpen, maar, nadat hij in 1627 stierf, door anderen uitgevoerd en, in 1630, voltooid. Het is een typisch staal van de ietwat drukke, maar niettemin forsche kunst dier dagen, waaraan de reeks hooge schoorsteenen een bijzonder cachet geeft. Het in de 18de eeuw afgebroken stadhuistorientje is in onze dagen naar oude afbeeldingen herbouwd. Het brengt een lange opstrevende lijn als overgang tusschen het middeleeuwsche bouwwerk en dat der renaissance. ☼ Intusschen, het stadhuisedeelte van Lieven de Key zou het laatste grootere bouwwerk zijn in den trant van hem en de Keyser. Reeds de

tocht geboden heeft. ☼ De kampongs liggen dor en kaal onder de brandende zon en zien er vervuilt uit. De meeste suikerrietvelden liggen braak. De laatste lorries, met rietstokken beladen, knarsen over de rails op weg naar de fabrieken, om hier vermalen te worden, achter zich latend een wolk van stof. ☼ Op de suikerfabrieken snakken de menschen naar de eerste regenbui, de voorbode van den westmoesson. ☼ En zoo is het gesteld op den middag, dat we amechtig in den tuin zitten thee te drinken onder een grooten kedongdongboom. De djongos heeft het rotanzitje en den theeboel keurig klaar gezet en nu genieten we van het oogenblik, dat de zon laag aan den hemel staat en de heete zonnestralen ons niet meer kunnen hinderen. Van een schemeruurtje kan men in Indië niet spreken, want zoo-

(Slot volgt)

Herinneringen uit het verre Oosten

OVER DROOGTE EN REGEN

WIJ, die in de Vorstenlanden gewoond hebben, weten natuurlijk, dat Djokja en omstreken er alles behalve op hun voordeelst uitzien aan het einde van den drogen moesson. ☼ Als een lichtgrijs poeder ligt het stof op huizen en boomen. Wee dengene, die per auto achter een ander aanrijdt, want dan eet hij stof en is genoodzaakt langzaam te rijden, doordat een grijze wolk hem het uitzicht over den weg beneemt. Bij zijn thuiskomst klaagt hij over keelpijn en is slecht gehumeurd door de ondragelijke hitte en het weinig aantrekkelijke, dat de natuur hem op zijn

Foto C. J. Steenbergh

HET STADHUIS TE BOLSWARD

dra de zon onder is, valt de duisternis vrijwel meteen in. En met de donkerte komen de muggen ons plagen en beginnen de krekels te sjirpen. ☼ De man-het geboomte van onzen tuin, zoeken onder het theeuurtje luid tjilpend en heen en weer fladderend op. We hebben twee hoog opgeschoten koningspalmen, waarin een paar van die leuke manjarnesten, voorzien van een tuitopening, hangen te schommelen, tot groot vermaak van mijn zesjarig zoontje, dat dikwijls leege eierschalen opraakt onder de boomen om er mee te spelen. Hij gebruikt het theeuur meestal om op den weg vóór ons huis met zijn vriendjes te „autopetten”. ☼ Mijn man leest rustig zijn krantje en ik schenk thee, handwerk een beetje of bekijk mijn aanplant, waar ik met den kebon¹⁾ zoo ijverig aan gewerkt heb. Hij is nu bezig alles te begieten.

De planten beginnen al leelijk te verdorren; het gras ziet gelig en schraal. Treurig zie ik hoe alles verdroogd en verschrompeld is en vol stof zit. Het zand ziet rul en droog. Er is geen begieten meer aan. De aarde snakt naar regen, stroomen van regen, om al het verdorde blad op te frisschen, de laag stof van huizen, wegen en boomen af te wasschen en de rivieren te vullen. ☼ Oh, die warmte, ondanks het late middaguur! Zelfs het koele mandiwater²⁾ heeft ons niet kunnen verfrisschen! De atmosfeer is zwoel en drukkend, geen aasje wind is er te bespeuren. Er heerscht een soort stilte, ondanks de geluiden... De kebon kijkt naar de lucht alsof hij onraad bespeurt. Zou hij regen verwachten? ☼ Een tijdje geleden, toen het ook zulk weer was, hoopten we eveneens op regen, en nu zijn we tien dagen verder en nog is er geen drup gevallen. Maar de vogels tjilpen onrustiger dan ooit. Een vroege vleermuis fladdert als zoekend om

het huis. ☼ Langs het hek loopt een man, een drietal karbouwen voor zich uit drijvend; de dieren loopen loom en traag voor hun baas uit. Eén stoot een klaaglijk geluid uit, als vraagt het om water en ik geloof, dat het arme beest niet teleurgesteld zal worden, want de lucht betreft en het begint te waaien. In de verte rommelt de donder en een bliksemflits schiet langs den donkeren hemel omlaag. De natuur wordt somber dreigend. ☼ „Wil Ndro niet naar binnen?” komt de djongos vragen. „We krijgen nu heusch regen. De theeboel moet binnen gebracht worden, want straks waait het hard. En moet Ndro Sinjo³⁾ niet thuiskomen?” ☼ Alles wordt haar binnen gebracht. Mijn man en ik blijven echter buiten zitten om van den wind te genieten. Het briesje doet ons goed. ☼ Ondertusschen is mijn zoontje er ook en met ons drietjes wachten we, of hij heusch zal komen, de regen, die vijf lange maanden onafgebroken weggebleven is! De wind zwelt aan en doet de

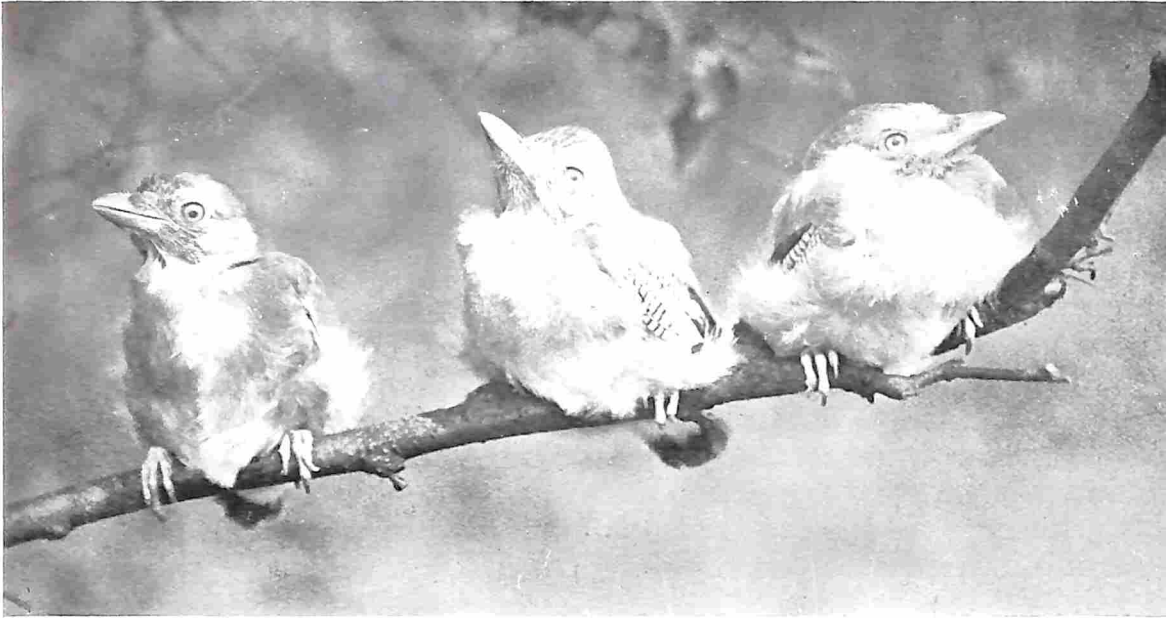

Foto C. J. Steenberg

NEDERLANDSCHE STADHUIZEN. HET RAADHUIS VAN DE RIJP, ONTWERPEN DOOR LEEGHWATER

1) tuinjongen. 2) badwater. 3) de jonge heer (mijn meester).

EEN TRIO JEUGDIGE GAAIEN

ekster, weet hij zich tot nu toe staande te houden. Gelukkig, want deze mooi geteekende vogel behoort bij onze bosschen, zijn uitroeijing zou een verarming zijn van ons boschlandschap en van de vernietiging van onze zangvogels door hem geloof ik niet veel. ☼ Eénmaal per jaar krijg ik gewoonlijk een koppel gaaïen op visite in mijn tuin. Wanneer de eikels rijpen en glanzend in de dopjes zitten, komen ze in lange linie uit het Oosten, den woudhoek, om mijn boomen te plunderen. Prachtig is het dan een dozijn van die kleurige vogels te zien zitten in de zon boven in den eikekruin, trekkend en rukkend aan de vruchten. De eikels worden wel in de krop geweekt, uitgespuwd, gekloofd en opgegeten, doch ook wel ter plaatse geschild en verorberd. Ook echter leggen overwinterende gaaïen er in het najaar voorraadschuren van aan om voedsel te hebben in 't getij van den winter, ten minste als ze de plaatsen weer kunnen vinden en een eekhoorn hun niet vóór is geweest.

AANDENRAND DER GROOTE STAD

DOOR F. KOSTER

DE bewoners van Amsterdam-Zuid kunnen tegenwoordig op wel zeer bijzondere wijze van het natuurleven genieten, zoowel van de schoonheid van het lage Hollandsche polderlandschap als van de aantrekkelikheden van een zich daar op zeer aardige wijze ontwikkelend duinterrein. Om maar bij het laatste, het meest verrassende, te beginnen: inderdaad wordt Amsterdam aan den Zuidkant een duinlandschap rijk, dat in den loop der jaren, zoo het niet in zijn ontwikkeling door het ingrijpen van den mensch wordt gestoord, van een groote bekoring worden kan. Jaren geleden is er ten behoeve van de stadsuitbreiding een groote massa duinzand ge-

stort. Langzamerhand is er door weer en wind beweging in dit zand gekomen, er vormden zich duintjes, welke weldra door helmgras werden begroeid. En zoo werd het terrein steeds meer gelijk aan het jonge duin, dat wij op vele plaatsen langs onze kusten op breede stranden aantreffen. De hooge huizen van de Stadionkade en de boomen van den Zuidelijken Wandelweg, mitsgaders [het geroezemoes van een groote stad in haar buitenwijken herinneren er weliswaar aan, dat men zich niet aan het strand bevindt, doch aan den rand der hoofdstad, maar er zijn er in het

vrij groote terrein eenige valleities, waarin men zoo goed als niets van dit alles bemerkt. Geen wonder, dat bewoners van Zuid er met luie strandstoelen op uittrekken om in hun duin van zon en stilte te genieten, terwijl de jeugd zich aan den rand der plasjes en kolken heerlijk vermaakt! ☼ Doch niet alleen als speelterrein heeft het Stadion-duin waarde, ook als natuurmonument, en, al moge het niet van oorspronkelijk karakter zijn, het is eenig in zijn soort. Ik wil nog niet eens denken aan de geschiktheid van dit terrein als broedplaats voor een zeldzaam vogeltje: de kleine plevier. Het gewone vogellevens is daar waarlijk al belangwekkend genoeg. In de waterpartijen aan den rand van het duin, welke voor een deel bestaan uit oude slooten van het lage veenland, komt een rijkdom van wilde watervogels voor, welke men daar niet zou verwachten. De bewoners van de huizen der Stadionkade kunnen rustig van het raam uit het familielevens gadeslaan van wilde eenden, meerkoeten en waterhoentjes, althans tot het einde der maand Mei ongeveer, wanneer riet en ruigte zoo hoog zijn opgeschoten, dat de nesten voor het oog verborgen zijn. Doch in het begin van Juni was dit alles nog mogelijk; thans zal men de jonge vogels meer op de open watergedeelten aantreffen, al of niet vergezeld van de ouders. ☼ Het aardige is, dat de vogels heel weinig sporen van

JONGE VLAAMSCH GAAIEN

schuwheid vertoonen. Het zwarte vogelvolkje loopt en zwemt daar voortdurend in de dichte nabijheid van spelende kinderen rond; men kan duidelijk merken, dat de jeugd het den vogels niet lastig maakt, dat zij zelfs met dit vogelleven meeleeft. Herhaaldelijk hebben wij gezien, dat meisjes en jongens rustig naar de vogels keken, toen zij nog op hun nesten aan het broeden waren. Met groote belangstelling werd de komst der kleintjes — eind April waren de eersten er al — tegemoetgezien. Dat de kleine koetjes met hun felrood en geel gekleurde kopjes en zwart dons, soms een tiental en meer bij elkaar in één nest, zeer de aandacht trokken, spreekt vanzelf. Eveneens was dit het geval met de even opvallende jonge waterhoentjes, die er net uitzien als kleine, kleurige duiveltjes. ☞ Slierten jonge eenden trokken natuurlijk ook door het riet, maar die zijn overal in de omgeving van Amsterdam, en ook op de stadsparkvijvers, een bekende verschijning. ☞ De leukste gasten van het Stadion-natuurmonument zijn echter de kleine dodaarsjes, onze kleinste futensoort. Dit jaar waren zij even vóór het midden van April teruggekeerd, niet alleen hier, maar ook in het Ooster- en Vondelpark. Deze kleine duikertjes laten zich veel minder zien, maar hooren doet men hen in de voorjaarsmaanden voortdurend: een helder doordringend gerienkel. Het bleek mij, dat de meeste voorbijgangers op de Stadionkade het geluid wel opvingen — zij wierpen onwillekeurig een blik in de richting van waar het geluid kwam — doch er verder geen nota van namen, omdat de meesten zich het bestaan van deze allerkwiekste diertjes niet bewust zijn. Overigens zou een nader onderzoek niet veel hebben opgeleverd, want zij duiken bij het minste onraad onder en spelen voor de rest verstopperij in de dorre lischdodden en rietpollen. Toch zijn er heel wat. Wie goed oplet hoort het „rie-rien-rieng-ri-ri-ri-rien-rienk” voortdurend; voor dat Mei in het land was, hadden de meesten het nest klaar. De koeten en waterhoentjes waren in het begin van April reeds aan het broeden! Het zou wel interessant zijn om te weten of deze vogels, die zoo dicht bij de stad huizen en in den winter heel wat voedsel krijgen toegeworpen, eerder met broeden enz. begonnen zijn dan de vogels der plassen. Het lijkt ons niet onwaarschijnlijk. ☞ Voorts komen de vischdiefjes heel dikwijls siësta houden in een der grootste plassen, waar zich een wildernisje van waterwilgen bevindt, een geliefkoosde pleisterplaats van wilde eenden. Tegen den achtergrond van het geaccidenteerde duinlandschap vormt dit een merkwaardig tafereel, zòd ongewoon voor de groote stad, dat men er bij elk bezoek weer door ge-

GEZICHT OP DE NIEUWE MEER VAN DE STADSWALLEN AF

HET DUINLANDSCHAP BIJ DE STADIONKADE

troffen wordt. ☞ Verder is daar aan den rand de stad, maar dan even ten Zuiden van den Zuidelijke Wandelweg met zijn tennisvelden en kwekerijen, de nieuwe fiets- en wandelweg op den hoogen Ring spoordijk tusschen Amstel en Schinkel, aangelegd door de Stichting „De Stadswallen”, die daarmede in werk voorzag voor jeugdige werklozen. Ook alweer een groote aantrekkelijkheid voor Amsterdam-Zuid, hoewel van heel anderen aard dan het Stadionduin. ☞ Rustig kan men op dezen Wandelweg genieten van het wijde Hollandsche landschap, zonder door auto's en ander lawaai te worden gestoord. Voor al aan de beide eindpunten heeft men fraaie uitzichten aan den Oostkant op den Amstel en de polders tot aan Abcoude, aan den Westkant op het Nieuwe Meer en den Schinkel. ☞ De dijk zelf is netjes opgeknapt. De wandel- en fietspaden zijn omzoomd door een ligusterhegje, verder heeft men de onkruidenflora der hellingen rustig laten groeien, terwijl op sommige plaatsen wat heesters zijn geplant. ☞ Zoo heeft deze dijk, waarover eens de ringspoorbaan van Amsterdam zou worden aangelegd, toch nog een nuttige bestemming gevonden, althans ten deele, want de stukken aan de overzijde van Amstel en Schinkel liggen er nog altijd in hun ouden staat. Natuurlijk moet men hier niet te veel schilderachtigheid verwachten: wie van het oude Hollandsche landschap met zijn kronkelende wegjes, door knotwilgen, esschen en iepen gestoffeerd, met zijn kolken en breede vaarten, zijn plassen en molens genieten wil, moet verderop gaan, achter Abcoude en Ouderkerk. Maar men krijgt hier toch een aardig denkbeeld van het polderland: vooral in den vroegen zomer met zijn weelderige bloemenpracht in de weiden is het hier, buiten de bedoening op de volkstuintjes, heel mooi, en dat vooral bij fraaie wolkenluchten. Op den dijk zelve ziet men geen vogelleven, doch er om heen, boven het water en de weiden, is vertier genoeg, vooral van meeuwen en vischdieven, blauwe reigers en — meer tot het weiland beperkt — van leuweriken, spreeuwen enz. Maar in den herfst zal er wel meer te zien zijn, wanneer de trekvogels passeeren en de Kieviten daar samenscholen. ☞ Voor hen, die nog eens vlak in de buurt der stad van het buiten-zijn genieten willen, zonder gekweld te worden door de cacophonie van het motorverkeer op de eens zoo rustige landelijke wegen, is deze nieuwe Wandelweg een groote aanwinst, welke Amsterdam-Zuid wel zeer op prijs mag stellen.